

Valami új, valami régi: Marokkó szerepe Nyugat-Afrikában

Marocco's role in West Africa

VÉKONY DÁNIEL

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta:

Szalai Máté

Szöveggondozás és tördelés:

Lévárt Tamás

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

© Vékony Dániel, 2020.

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2020.

ISSN 2416-0148

Összefoglaló: Az elemzés Marokkó afrikai, azon belül is nyugat-afrikai külpolitikai tevékenységét veszi górcső alá. Elsődleges célja annak bemutatása, hogy VI. Mohammed király 1999-es hatalomra kerülése óta Marokkó hogyan próbál összekötő szerepet betölteni a nyugat-afrikai térség és a világ többi része között. Marokkó földrajzi elhelyezkedése meglehetősen kényes. Afrika észak-nyugati záróköveként lehetősége nyílik összekötni a szubszaharai régió országait a Mediterrán-térséggel. Az ország történelmének legutóbbi fejezetei azonban azt is jól példázzák, hogy az Algéria és Mauritánia szorításában elhelyezkedő ország számára a politikai és gazdasági elszigetelődés is valós kockázatot jelent. Marokkó az utóbbi két évtizedben azon dolgozott, hogy az elszigetelődés veszélyét minél inkább csökkentse, ennek a stratégiának pedig egyik sarokköve a nyugat-afrikai kapcsolatok újjáélesztése és fejlesztése volt. Ahogy látni fogjuk, felfedezhetők párhuzamok Marokkó és Magyarország jelenlegi külpolitikájában. A tanulmány végén ezért kísérletet teszünk arra, hogy bemutassuk, milyen lehetőségek rejlenek Magyarország számára abban, ha szorosabbra fűzi viszonyát Marokkóval.

Kulcsszavak: Marokkó, VI. Mohammed, Nyugat-Afrika

Abstract: *This analysis examines Morocco's foreign policy activities in Africa, focusing on West Africa. The primary purpose of this paper is to show how Morocco is trying to carve out a role as a link between the West-African region and the rest of the world since King Mohammed VI's ascent to the throne in 1999. Morocco's geographical location is quite delicate. As a keystone in North-West-Africa, it has the opportunity to connect countries of the sub-Saharan region to the Mediterranean. However, recent chapters in the country's history also exemplify that political and economic isolation is also a real risk for a country in the grip of Algeria and Mauritania. The Moroccan governing elite have been working over the last two decades to minimize the risk of isolation. One of the cornerstones of this strategy has been the revitalization and development of West African relations. This paper argues that parallels can be discovered in the current foreign policy of Morocco and Hungary. Therefore, this paper also attempts to present those opportunities for Hungary, which may arise from the country's forging closer ties with Morocco.*

Key words: Morocco, VI. Mohammed, West Africa

BEVEZETÉS

Az elemzés célja bemutatni Marokkó külpolitikai, és ehhez kapcsolódó gazdasági tevékenységét Nyugat-Afrikában. A jelenlegi uralkodó, VI. Mohammed 1999-es trónra lépése után az ország újra kitüntetett figyelemmel illeti a Szaharától délre fekvő nyugat-afrikai térséget, amelyhez több évszázados

kötélékek fűzik. Az úgynevezett arab tavasz eseményei újabb lökést adtak a térségben folytatott aktív külpolitikának. A fennálló rezsim legitimitásának egyik alapvető feltétele a gazdasági és a szociális helyzet javítása az országban. Ezért is értékelődött fel az a nyugat-afrikai térség, amelynek államai az utóbbi időben látványos gazdasági növekedésen mentek keresztül. Az élénkülő gazdaság eredményezte növekvő fogyasztás és beruházások pedig vonzzák a kormányzat-hoz közeli marokkói befektetéseket a térségbe.

Mivel Marokkó a szárazföldön Mauritánia és Algéria szomszédjaként földrajzi értelemben meglehetősen elszigetelt, létfontosságú számára, hogy a térség többi országával szoros és gyümölcsöző kapcsolatot ápoljon. E stratégia egyik fontos eleme szintén a nyugat-afrikai országokhoz fűződő viszonyrendszer fejlesztése.

Az elemzés egy rövid történelmi áttekintéssel kezdődik. Ezután sorra veszszük Marokkó külpolitikájának legfontosabb dimenzióit, majd részletesen bemutatjuk a nyugat-afrikai térséghez köthető viszonyrendszert. Az elemzés a magyar döntéshozók számára megfogalmazott ajánlásokkal ér el a legfontosabb következtetések levonásához.

A tanulmány végére látható lesz, hogyan próbál Marokkó egy történelmi gyökerekkel rendelkező összekötő szerepet játszani Nyugat-Afrika, Európa és a világ más régiói között, amely törekvésében legalább annyira motiválja szociális és gazdasági helyzetének javítása, mint az Algériával folytatott regionális rivalizálás.

TÖRTÉNETI HÁTTÉR

Marokkó több évszázados története során időről-időre közvetítő szerepet töltött be a Szahara két oldalán élő népek, illetve Európa és Afrika között. A térséget uraló dinasztiák nemcsak az Ibériai-félszigeten vezettek hódító hadjáratokat. Az egymást követő marokkói uralkodócsaládok többször próbáltak dél felé is terjeszkedni. Ennek egyik leglátványosabb példája a mai Mali területén lévő Timbuktu, Djenné és Gao elfoglalása volt a XVI. században. Habár ez a hódítás kérészéletűnek bizonyult, mindenesetre jól példázza azt az összetett örökséget, ami a marokkói identitás része. Marokkó az évszázadok során kereskedelmi, kulturális, és néhány esetben politikai hídként működött a Szahara két oldalán élő népek között.

A világ egyik első egyetemeként számot tartott, [859-ben alapított fezi Al-Karavijjín](#) sok évszázada az iszlám tudományok és kultúra központjaként biztosított helyet a szélrózsa minden irányából érkezőknek. Az évszázadok során arab és európai tudósok mellett számos afrikai tudós és diák is megfordult az egyetemen, akik után hazatérően – többek között – [az iszlám marokkói értelmezést](#) terjesztették el Nyugat-Afrika számos országában. Marokkó tehát nemcsak az évszázadokra visszanyúló kereskedelmi kapcsolatok révén kötődik Nyugat-Afrikához, de a régre visszanyúló kulturális és vallási kötelékei is erősek a térségben.

Ennek ellenére Marokkó történelmét az utóbbi évtizedekig a regionális elszigeteltség¹, illetve az ebből való kitörés szándéka dominálta. Ennek az elszigeteltségnek a legfőbb oka a befagyott [nyugat-szaharai konfliktus](#), ami 1975 óta mérgezi a térség államainak, elsősorban Algériának, és kisebb mértékben Mauritániának Marokkóval fenntartott viszonyát. Algéria támogatja a függetlenségért küzdő nyugat-szaharai POLISARIO Frontot, ami viszont Marokkó számára elfogadhatatlan. Amikor a marokkói külpolitikát vizsgáljuk, a háttérben mindig felsejlik ennek a konfliktusnak a hatása. Algéria és Marokkó egyaránt szeretne Észak-Nyugat-Afrika domináns szereplőjévé válni. Ez a regionális vetélkedés pedig hozzájárul a nyugat-szaharai konfliktus megoldatlanságához, illetve [akadályozza azt a törekvést is, hogy a Magreb térség országai között szorosabb gazdasági és politikai együttműködés \(Arab Magrebi Unió\) valósuljon meg](#).

Marokkó nyugat-szaharai területszerzése megosztotta a nemzetközi közösséget is. Mivel a közvélemény Nyugat-Szaharát az afrikai kontinens utolsó gyarmatának tartja, számos afrikai ország Marokkóval szemben foglal állást a konfliktusban. Marokkónak a mai napig ezért feszült a viszonya – többek között – a [Dél-Afrika köré szerveződő Dél-afrikai Fejlesztési Közösség tagországaival](#). A konfliktusban napjainkra patthelyzet alakult ki. A térségben állomásozó [ENSZ békefenntartó misszió \(MINURSO\)](#) sem tudott olyan rendezési tervet készíteni, amely a marokkói kormányzat és a POLISARIO számára is elfogadható lenne.

A konfliktus a múltban jelentősen rombolta Marokkó nemzetközi megítélését. Az ország elszigetelődésének egyik legfontosabb mérföldkövének tekinthető, amikor 1984-ben kilépett az Afrikai Egységszervezetből. Ez azért is sajnálatos, mert Marokkónak irigylésre méltó külpolitikai kapcsolatrendszere volt. Az Arab Liga-tagság mellett az ország szoros kapcsolatot tartott fenn számos afrikai, azon belül nyugat-afrikai országgal. Marokkó aktívan támogatta a dekolonizáció folyamatát a térségben, ami tovább erősítette a nyugat-afrikai államokkal fenntartott kapcsolatait. Ezt úgy tudta megtenni, hogy közben igyekezett jó kapcsolatokat ápolni a nyugati szövetségi rendszerrel, ami nem jelentett fagyos viszonyt a Varsói Szerződés országaival sem. Ennek egyik példája, hogy a Kádár-rendszer idején számos marokkói diák tanult magyar egyetemeken.

VI. MOHAMMED ÚJ KÜLPOLITIKÁJA

Az apja halála után, 1999-ben hatalomra került VI. Mohammed külpolitika terén pragmatikusabbnak bizonyult elődjénél, II. Hasszánál. Az új uralkodó számára immár nem Nyugat-Szahara kérdése állt a prioritási lista tetején. A király – számos más kortárs politikai vezetőhöz hasonlóan – úgy látja, [hogy egy ország diplomáciai tevékenysége az adott ország gazdaságpolitikájának előmozdítására kell hogy koncentráljon](#). A marokkói külpolitika VI. Mohammed trónra lépése óta tehát az ország prosperitásának előmozdításában játszik fontos, de nem kizárólagos szerepet. Ahhoz, hogy VI. Mohammed külpolitikai céljait

megértsük, [egy pillantást kell vetnünk az ország társadalmi és gazdasági helyzetére](#). A 35 milliós Marokkón gazdasága a térség országaihoz képest viszonylag fejlett. Mezőgazdasága meghatározó, a népesség számottevő része (39%) még mindig ebben a szektorban dolgozik. Mivel a lakosság 43%-a nem töltötte be a 25. életévét, a marokkói gazdaság növekedési kényszerpályán van. Ha szeretné csökkenteni a 10%-os munkanélküliséget, folyamatosan új állásokat kell teremtenie a munkaerőpiacra lépő fiatalok számára. Az úgynevezett arab tavaszról levonható egyik legfontosabb tanulság a térség országai számára az, hogy a gazdasági növekedés és az ebből fakadó jólét nemcsak kívánatos a rezsimiek stabilitása szempontjából, hanem a fennmaradás egyik feltétele. Egy jól működő gazdaság viszont csak úgy hozható létre, ha mind belföldön, mind a környező országokban viszonylagos stabilitás és biztonság uralkodik.

Mivel a gazdaság prosperitása az egyik legfontosabb cél, ezért Marokkó nem engedheti meg magának az elszigeteltséget. A következőkben a marokkói külpolitika négy dimenzióját ismerhetjük, szem előtt tartva az elszigeteltség elkerülésének fontosságát.

1. Az euroatlanti dimenzióban ez a marokkói gazdaság nyitását jelenti. Marokkó nemcsak az EU-val, de azok partnereivel is törekszik a minél nyitottabb gazdasági kapcsolatokra. Az ország igyekszik magát [Afrika kapujaként pozícionálni](#). Ezért Tanger városa mellett egy nagy kapacitású kikötőt, és nemzetközi nagyvállalatok fogadására képes ipari zónát hoztak létre. Azzal, hogy Marokkó [is társulási megállapodást kötött az EU-val 1996-ban \(ami 2000-ben lépett hatályba\)](#), sokkal könnyebben tudja az EU-ba juttatni az országban készült termékeket, egyúttal vonzóbbá vált a nyugati működő tőke és export számára is. Jó példa erre a Renault [óriásberuházása az ország északi részén](#). Ami az Egyesült Államokhoz fűződő viszonyt illeti, itt egy szoros védelmi együttműködést látunk [a 2006-ban életbe lépett szabadkereskedelmi megállapodás mellett](#). Ennek egyik legutóbbi példája az a [62 millió dolláros üzlet](#), melynek keretében Marokkó Harpoon II-es, hajók ellen használható rakétákat vásárol az Egyesült Államoktól.
2. Marokkó aktív politikát folytat más multilaterális szervezetek mellett az ENSZ-ben is. Ennek ékes bizonyítéka az ország aktív szerepvállalása az ENSZ békefenntartó műveleteiben. [Az ország jelenleg is számos katonával van jelen](#) a Kongói Demokratikus köztársaságban, illetve a Közép-Afriai Köztársaságba telepített MONUSCO és MINUSCA békefenntartó erőkben. Az elmúlt években marokkói katonák békefenntartóként állomásoztak Burundi, Elefántcsontpart és Mali területén is. Marokkó ezzel két legyet üt egy csapásra: egyfelől demonstrálja az ország elkötelezettségét az afrikai kontinens békéje és biztonsága irányába, másfelől a békefenntartásban való aktív szerepvállalás olyan kártya, amit a marokkói diplomácia saját érdekeinek érvényesítésére is ki tud játszani. [Amikor Ban Ki Mun ENSZ főtitkár 2016-ban elítélő nyilatkozatot tett a nyugat-szaharai marokkói jelenléttel kapcsolatban](#), Marokkó azonnal kilátásba helyezte békefenntartóinak visszavonását. Látható tehát, hogy Marokkó

multilaterális elkötelezettsége mögött szintén a nemzetközi elszigeteltségének csökkentése, illetve az afrikai kormányok szimpátiájának kivívása áll. Napjainkban Marokkónak sikerült kitörnie az afrikai elszigeteltségből, amire a legkézzelfoghatóbb bizonyíték az ország visszatérése az Afrikai Unióba, 2017-ben.

3. Habár Marokkó identitásában nagyon erős elem az arab nyelv és az arab tudat, az utóbbi években ez a dimenzió kevesebb hangsúlyt kap. Az észak-nyugat-afrikai térség politikai és gazdasági integrációja az Arab Magrebi Unión keresztül ugyan kézenfekvő lenne, de a nyugat-szaharai konfliktus megoldatlansága miatt sajnos nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Az úgynevezett arab tavasz után [felmerült Marokkó csatlakozása az Öböl Menti Együttműködési Tanácshoz](#), de végül ez nem valósult meg. Az Arab Liga sem a tagállamai közötti integráció mélyítése miatt került a hírekbe az utóbbi években. Ezzel együtt Marokkó aktív közvetítő szerepet vállalt a líbiai konfliktusban. A 2015-ben [Szkhirátban megkötött egyezmény](#) a marokkói multilaterális diplomácia egyik nagy sikere volt. Ugyanakkor a tény, hogy az idén megrendezett [berlini konferenciára Marokkó nem kapott meghívást](#), jól jelzi, hogy az ország világpolitikai súlyát nem szabad túlbecsülni.
4. A marokkói külpolitika talán legizgalmasabb iránya az afrikai, azon belül is a nyugat-afrikai országokhoz fűződő egyre szorosabb viszony. Ahogy az előbb láthattuk, Marokkó aktív szerepet játszik az afrikai békefenntartó műveletekben. A következőkben az elemzés ezt a területet vizsgálja meg részletesen.

MAROKKÓ NYUGAT-AFRIKAI TEVÉKENYSÉGE

A hogy említettük, VI. Mohammed egy viszonylag elszigetelt országot örökölt apjától. Ugyan a többi afrikai országhoz képest Marokkó gazdasága viszonylag fejlett, a belső stabilitás érdekében szükség volt az ország gazdaságának fejlesztésére. Marokkó legfontosabb kereskedelmi partnere az Európai Unió. [Az ország külkereskedelmi mérlege az EU-val folyamatos deficitet mutat. A folyamatosan növekvő export mennyisége nem tudja ellensúlyozni az egyre nagyobb volumenű importot.](#)

[Ezzel együtt a marokkói gazdaság számára az EU mint exportpiac nem kecsesített akkora növekedési potenciállal, mint más régiók.](#) Az Európai Unió piaca fejlett és telített, ráadásuk a marokkói termékeknek EU-s országok cégeinek nagy hozzáadott értékű termékeivel kell versenyeznie. A verseny nagyon intenzív, és az előregedő társadalom, illetve a lomha gazdasági növekedés olyan tényezők, amelyek az EU viszonylatában a fejletlen marokkói gazdaság szereplői számára kevés további növekedési potenciált jelentenek.

Ezért kézenfekvő, [számos helyen kutatnak fosszilis energiahordozók után.](#) Az [utóbbi években a nyugat-afrikai régió gazdaságai látványos növekedést mutatnak fel](#), ami a fogyasztás növekedését is maga után vonja. Ezekben a feltörekvő

gazdaságokban pedig a marokkói elit nagy lehetőségeket lát. Egyfelől az EU-val ellentétben ezeknek az országoknak a piacai nem telítettek, másfelől a fiatal népesség biztosítja a fogyasztás zavartalanságát abban az esetben, ha a gazdaság prosperitása fenttarthatónak bizonyul.

A feljebb említett társadalmi és gazdasági nyomás, az úgynevezett arab tavasz eseményei 2011-ben még inkább a térség felé irányították a marokkói elit figyelmét, mivel az ország döntéshozói leginkább itt látták meg a marokkói vállalatok számára a növekedési potenciált. A marokkói vállalatok terjeszkedése pedig hozzájárulhat az ország szociális helyzetének javulásához.

A nyugat-afrikai nyitás nem egy klasszikus diplomáciai manőver Marokkó részéről. Nem a kormányzat és a releváns minisztériumok koordinálják a folyamatot, [hanem az uralkodó és a köré szerveződő gazdasági és politikai elit](#), az úgynevezett [Makhzen](#). A folyamatot egy összehangolt stratégia alapján építették fel, amely [a bilaterális kapcsolatok megerősítésével vette kezdetét 2013 során, két évvel a 2011-es tüntetések után](#).

VI. Mohammed számos látogatást tett a térség országaiba. Ezek az utazások – többek között Gabonba, Szenegálba és Elefántcsontpartra – bilaterális kereskedelmi egyezmények aláírását eredményezték a felek között. A látogatások a következő években is folytatódtak, és számos területen született megegyezés a politikák összehangolásáról, közös programok beindításáról. Ilyen például a turizmus és az egészségügy, de még hangsúlyosabban az infrastrukturális, illetve agráriumhoz köthető beruházások. Mivel Marokkó a világ egyik vezető foszfát-termelője, nagy tapasztalatai vannak a műtrágyagyártás területén is, ami a régió növekvő népességű országai számára egy kardinális terület.

A bilaterális egyezmények mellett egy kevésbé látványos, de annál fontosabb lépésként a nagy marokkói cégek elkezdtek befektetni a régióba. Az uralkodó látogatásaival párhuzamosan [Marokkói pénzüzetek megkezdték a terjeszkedést a régió országaiban](#). Azzal, hogy a marokkói pénzüzetek – amelyek szintén ezer szállal kötődnek a marokkói Makhzenhez – is megvetették a lábukat ezekben az országokban, már nemcsak a jogi, hanem a pénzügyi háttér is adott a marokkói vállalkozások térnyeréséhez. A marokkói vállalkozások – amelyek közül szintén számos a Makzhenhez tartozó vállalkozói rétegek érdekeltségébe tartoznak – így olyan bankokhoz tudnak hitelért folyamodni, amelyeknek már Marokkóban is megbízható partnereik voltak. Amit látunk, az tulajdonképpen az uralkodó elit gazdasági infrastruktúrájának kiépítése a nyugat-afrikai célországokban.

A stratégia harmadik pillérét a vallásügyi együttműködés adja. Marokkó Malival kötötte az első ilyen megállapodást, 2013-ban. [Marokkó az egyezés keretein belül vállalta, hogy 500 imámot képez ki a marokkói állam finanszírozásában](#). Marokkó az utóbbi két évtizedben teljesen centralizálta a vallásügyeket. Ennek köszönhetően az állam tekintélyes infrastruktúrát épített ki imámok és más vallási funkcionáriusok képzésére. Ezt az infrastruktúrát bővítették tovább [a VI. Mohammed intézet megalapításával, ahol mára több száz nyugat-afrikai imámot képeznek](#) a marokkói állam által jóváhagyott program alapján. Ezzel marokkó olyan puhahatalmi eszközre tett

szert, amivel kevesen büszkélkedhetnek az iszlám világban. Mára Marokkó Gabontól [Franciaországig](#) a mérsékelt iszlám tudományok egyik fő terjesztőjévé lépett elő, ezzel pedig a radikális iszlám elleni fellépés egyik emblemikus szereplőjeként, illetve a nyugat-afrikai biztonság egyik letéteményese szerepében igyekszik pozicionálni magát a rezsim. Ahogy már utaltunk rá az előzőekben, Nyugat-Afrikában a marokkói iszlám nem ismeretlen, hiszen a régió ugyanazt a maliki vallásjogi iskolát követi, és a marokkóból származó szúfi közösségek is megtalálhatók ezekben az országokban, ami még szorosabbá teszi az országok közötti köteléket. Nem túlzás azt állítani, hogy sok nyugat-afrikai intellektuális központként és forrásként tekint Marokkóra, amit az itt felvázolt dinamikák tovább erősítenek.

A stratégia egyik fontos eleme volt Marokkó visszavezetése az afrikai multilaterális diplomácia keretrendszerébe. Ahogy már említettük, 2017-ben [Marokkó visszatért az Afrikai Unió \(AU\) tagjai közé, annak ellenére is, hogy Nyugat-Szahara is megmaradt teljes jogú tagként](#) az AU-ban. Ez a lépés is demonstrálja az ország pragmatikus külpolitikáját VI. Mohammed alatt. A tény, hogy csupán 9 tagország ellenezte, miközben 39 támogatta Marokkó visszatérését az AU-ba, egy újabb bizonyíték az diplomáciai tevékenységének sikerességére.

Az AU-tagság azért is fontos mérföldkő Marokkó számára, mert Nyugat-Afrikával kapcsolatban az országnak további tervei vannak. A régióra a kormányzat nem csupán a marokkói cégek egyik piacaként tekint. Köszönhetően a kétezres években létrehozott számos szabadkereskedelmi egyezménynek, Marokkó célja, hogy újra azt az összekötő szerepet töltsse be Nyugat-Afrika és Európa, illetve a globális piac között, amit a történelem során már annyiszor megtett.

Igy nyer valódi értelmet az a terv, amely szerint [Nigéria és Marokkó között futó földgázvezeték épülne ki a következő évtizedekben](#). A grandiózus projekt – amely 25 év alatt valósulna meg – a földgázt a partmenti vizekben futó vezetékekben juttatná el Nyugat-Afrika országai mellett Marokkóba is, ahol emellett [számos helyen kutatnak fosszilis energiahordozók után](#). Nem túlzás azt állítani, hogy Marokkó hosszútávú célja, hogy regionális energiakereskedővé váljon, ami az afrikai kőolajat és földgázt Európába, vagy a világ más részeire is exportálni tudja. Emellett ez a lépés segítheti a marokkói műtrágyaipart is, hiszen annak előállításához nem elegendő a foszfát, szénhidrogénekre is szükség van.

A multilaterális szervezetek felé való nyitás folyamatában egy újabb jelentős fejlemény volt Marokkó csatlakozási kérelmének elfogadása az ECOWAS-hoz, 2017-ben. Azonban Marokkó [tényleges csatlakozása az utóbbi időben megakadt](#). Ez nem is annyira meglepő, mivel az országnak számos fejlett gazdasággal van szabadkereskedelmi megállapodása, ezért ha teljes jogú ECOWAS-taggá válna, a tangeri kikötőn keresztül elvben korlátlan mennyiségben lehetne amerikai, európai vagy éppen török árut exportálni az ECOWAS-tagországok közös piacára. Nem túlzás úgy fogalmazni, hogy az ECOWAS-tagság beillesztheti a zárókövet Marokkó Nyugat-Afrikai stratégiájába. Hogy ez vajon megtörténik-e, az a következő évek érdekes fejleménye lesz.

MAGYAR VONATKOZÁSOK

Magyarország és Marokkó külpolitikája mögötti elvek terén tapasztalható legfontosabb párhuzam a gazdasági hasznokon nyugvó pragmatizmus. Az utóbbi években a magyar diplomácia egyik legfőbb iránya is a kereskedelem, illetve a befektetések ösztönzése lett. Magyarország számára Marokkó valóban összekötő kapocs lehet a tőle délre található nyugat-afrikai régió felé. Itt a magyar vállalkozások számára több lehetőség adódik. A térség sajátosságai miatt a hivatalos csatornák mellett az informális gazdasági kapcsolatok legalább olyan fontosak. A nyugat-afrikai térségbe befektetni szándékozó magyar vállalkozások számára megfontolandó egy, a térségben már jelenlévő marokkói partner keresése. Mivel a marokkói cégek mögött az előzőekben bemutatott komplex, hivatalos és informális infrastruktúra is jelen van, a velük való közös munka olyan előnyökhöz juttathatja a magyar vállalkozásokat, amelyeket egyedül csak sok év kemény munkája árán tudnának megszerezni. Ez a tevékenység jól illeszkedne a kormány „Déli Nyitás” politikájába is. Ehhez pedig Magyarország, illetve a magyar diplomácia tudná mozgósítani azokat a marokkói üzletembereket, akik egykor magyarországi egyetemeken tanultak. E sorok írója 2012-ben személyesen is tapasztalta a rabati magyar követségen március 15. alkalmából megrendezett ünnepségen, hogy a hazánkban tanult marokkói diákok közül még mindig vannak olyanok, akik érzelmileg kötődnek Magyarországhoz. Egyfelől ezeket a kapcsolatokat újra lehetne „melegíteni”, másfelől a Stipendium Hungaricum program megfelelő kereteket biztosíthat új marokkói üzletemberek képzésére Magyarországon, akik később akár magyar cégek afrikai terjeszkedését is egyengethetnék.

KÖVETKEZTETÉSEK

Marokkó az elmúlt két évtized viszonylagos elszigeteltségéből sikeresen tört ki. Ugyan a nyugat-szaharai konfliktust még mindig nem sikerült megnyugtatóan rendezni, a marokkói külpolitika jelenlegi alakítói számára Nyugat-Szahara kérdése inkább egy adottság, mint gyors megoldást igénylő probléma. Az utóbbi évtizedek viszonylag passzív és befelé forduló algériai külpolitikája is hozzásegítette Marokkót ahhoz, hogy történelmi örökségét kihasználva újrapirozicionálja magát a térségben. Nagy kérdés, hogy a Bouteflika lemondását követően újra aktivizálódó algériai külpolitika milyen lépésekre sarkalja majd a marokkói döntéshozókat.

A jelen elemzés tudatosan nem foglalkozott a koronavírus okozta kihívásokkal. Mivel a koronavírus-járvány eddig nem tapasztalt problémák elé állítja a globalizált világ gazdaságát és politika állami- és nem állami szereplőit, nagyon nehéz bármilyen előrejelzést tenni ezen a téren. Ezért a következő gondolatok spekulatív jellegét mindenképpen szem előtt kell tartania az olvasónak.

E sorok írásakor (2020. július) Marokkóban több, mint 16.200 regisztrált esetet tartottak számon. Ugyan az ország rákerült az EU biztonságosnak tekintett országai közé, az már most látszik, hogy a turizmusra erősen építő marokkói gazdaság meg fogja szenvedni a járványt. [A válság előtt a marokkói államadósság](#) 65%-on állt. Ez az európai államadóssági szintekhez képest nem tekinthető annyira magasnak, de alacsonynak sem. Az államadósság jelentős része hazai fizetőeszközben denominált, így fenntarthatóbbnak tűnik az adósságszolgálat hosszútávon is. Marokkónak nem is ettől, hanem a tömeges munkanélküliségtől és az azt eredményező belpolitikai instabilitástól kell tartania. Ha a külső szereplőktől – főként az EU-tól – függő gazdaság nem áll talpra gyorsan, annak lehetnek negatív politikai következményei a marokkói rezsim számára.

Még nem látni pontosan, hogy a nyugat-afrikai országokra hogyan fog hatni a válság. [Az eddigi adatok nem túl biztatók](#). Továbbá azt is ki kell emelni, hogy egy gazdasági sokk után gyakran felerősödnek a nacionalista és protekcionista hangok a belpolitikában. Ha ez bekövetkezik, az gátolni fogja Marokkó nyugat-afrikai szerepének bővülését is.

Ezzel együtt e sorok szerzője úgy gondolja, hogy a válság után Marokkó egy kedvező belépési pont lehet a magyar vállalatok számára a nyugat-afrikai piacra. A marokkói és a magyar kapcsolatok élénkítése, illetve a meglévő formális és informális kapcsolatok ápolása sokat segíthet a magyar vállalatoknak, hogy megfelelő marokkói partnereket találva megvegyék a lábukat a nyugat-afrikai piacokon.